

TEMA
ROT-PRiset

»Byggande handlar också om ett gott liv mellan husen.«

JONAS LINDSTRÖM,
DOKTOR I SOCIOLOGI VID
SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA

TIPS FRÅN BYGGCOACHEN

Byggnadsvårdsföreningen lär ut klimatsmart byggnadsvård. Massor av tips finns i deras artikelbank.

SIDAN 2

LJUSARE SKOLMILJÖ GAV ROT-PRIS

Möt Thomas Sandell, arkitekten i det projekt som vann ROT-priset förra året - Viktor Rydbergs skola i Nacka.

SIDAN 6

NOMINERADE TILL ROT-PRiset 2023

Här är alla de nominerade projekten till årets ROT-pris. Tävlningen avslutas med en prisceremoni den 12 maj.

SIDAN 8

FOTO: LOTTA VON SCHEELE

På Byggnadsvårdsföreningens läger renoveras föremål med traditionella tekniker.

1

Varför ska man renovera istället för att byta ut?

– Byggnadsvård är hållbart på riktigt. Med erfarenhet från hus som stått i hundratals år har vi i dag kunskap om vilka material, metoder och konstruktioner som håller länge och hur de skall underhållas. Fortfarande rivs fullt fungerande hus som hade kunnat renoveras och utvecklas för ett långt och miljövänligt liv. Byggsektorn behöver lära sig att underhålla och laga istället för att byta, annars blir vi aldrig klimatsmarta.

2

Vilket är ditt favoritrenoveringsobjekt?

– Alla de saker som renoveras på Byggnadsvårdsföreningens byggnadsvårdsläger! Varje sommar samlas människor i alla åldrar på läger i vackra kulturmiljöer runtom i landet, där får de lära sig traditionella hantverk från grunden med erfarna bygghantverkare som lärare. Det kan vara kalkputsning, kakelugnsurning, renovering av snickarglädje, fönsterrenovering, lerklining, blanda och måla med traditionella färger och mycket annat.

3

Vad byts ofta ut helt i onödan?

– Taktegel och fönster. Tillverkning av taktegel kräver massor av energi och pannorna kan hålla i flera hundra år – på Skokloster ligger taktegel från 1600-talet och det finns kyrkor med medeltida taktegel kvar i Sverige. Tyvärr finns det företag som föredrar att krossa det gamla och lägga nytt, eftersom det går snabbare och kan innebära större intäkter för dem. Men det finns också de företag som har kompetens lägga om de gamla pannorna, något som både blir vackert och är klimatsmart. Fönster tillverkade fram till 1950-talet är i regel i mycket bra kvalitet, även om de kan se skamfilade ut. Mest miljö- och plånboksvänligt är att laga och underhålla dessa.

4

Vad behöver beställare av ROT-arbeten tänka på för att renovera på ett byggnadsvårdande sätt?

– Ett lyckat projekt kräver lite förarbete, ta reda på fakta från oberoende källor och bli på så sätt en bättre beställare. Vi på Byggnadsvårdsföreningen har till exempel en artikelbank med över 900 artiklar om byggnadsvård och har även gett ut Energiboken som ger råd till husägare som vill bevara husets historiska värden och samtidigt spara energi. □

TEXT: NICOLE KLING

4

SNABBA MED

FOTO: FREDRIK DAHLIN

Namn Stephan Fickler
Yrke Verksamhetsledare
 för Byggnadsvårdsföreningen
Läs mer:
<https://byggnadsvard.se/>

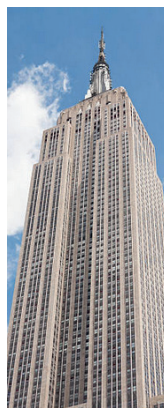
GRÖNT SKATTEAVDRAG

Från och med den 1 januari 2023 höjdes skatte-reduktionen för installation av solceller från 15 procent till 20 procent av arbets- och material-kostnaderna. För solcellsbatterier och laddboxar får du, precis som tidigare, göra avdrag på 50 procent på samma kostnader.

KÄLLA: VATTENFALL

SPARA OCH BEVARA

FOTO: ISTOCK

Spara och bevara är ett forsknings- och utvecklingsprogram som Energimyndigheten initierat för att öka kunskapen om energi-effektivisering i kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Programmet syftar till att utveckla och förmedla kunskap och tekniklösningar som bidrar till en energieffektivisering i dessa byggnader utan att deras värden och inventarier förstörs eller förvanskas. Bland de goda exemplen syns energieffektiviseringar av bland annat Empire State Building och Kyrkhultstugan på Skansen. Den fjärde etappen inleddes 2019 och avslutas år 2024.

Kyrkhultstugan på Skansen.

FOTO: UDO SCHROTTER | WIKIPEDIA

Det våras för ROT-priset

” I ÅR VANN ETT PROJEKT som på ett tydligt sätt visar hur man verkligen kan göra skillnad för ett helt samhälle, inte minst genom att värna social hållbarhet.

PRISET BLIR BARA MER OCH MER ATTRAKTIVT, vi ser ett kraftigt ökat antal sökande för varje år – och bra sådana! Dessutom märker vi att de nominerade får alltmer uppmärksamhet i media och på sociala medier, vilket är roligt och betydelsefullt. ROT-priset är både en chans för våra medlemmar att visa upp vilka enastående fastigheter de har skapat och omvandlat, och en chans för oss som branschorganisation att marknadsföra ROT-projekt. Det är tydligt vilka fantastiska fastigheter som finns och att de kan fortsätta vara aktuella och vackra med rätt omvårdnad.

BREDDEN AV PROJEKT – alltifrån bostäder till skolor och museum, förort och innerstad, sekelskifte och miljonprogram – visar vad vi skapar i branschen, och förhoppningsvis lockar det talanger som också vill vara med och påverka världen genom samhällsbyggande.

Marlene Wiberg, ordförande för ROT-utskottet

FOTO: RYNO QUANTZ

12
DEN 12 MAJ
UTSES ÅRETS VINNARE
AV ROT-PRIS

LÄS MER OM FÖRRA ÅRETS
VINNARE PÅ SIDORNA 6-7

VÄLLINGBY - FÖRSTA ABC-STADEN

ABC-stad är ett begrepp inom svensk stadsplanering som åsyftar anläggandet av en sammanhållen bebyggelse som inrymmer såväl arbete, som bostäder och ett centrum. Som Sveriges första ABC-stad fick Vällingby stor uppmärksamhet, även internationellt. Vykortet nedan visar hur Vällingby centrum såg ut på 1950-talet.

FOTON (OVAN OCH TILL VÄNSTER): WIKIPEDIA COMMONS

Det finns en anledning till att ordet »kris« påstås betyda både problem och lösning på olika språk.

KORT OM JONAS LINDSTRÖM

KARRIÄR I KORTHET: Läste sociologi på Södertörns högskola när ämnet var helt nytt där för 25 år sedan och disputerade 2012. Är doktor i sociologi och lektor i socialt arbete. Forskar främst om staden och stadsförnyelse, inkluderings- och exkluderingsprocesser.

BOSTAD: Lägenhet i Enskededalen.

INTRESSEN: Allmänt samhällsintresserad, gillar musik och fotboll (håller på Hammarby).

BYGGNAD SOM HAR GJORT STORT INTRYCK PÅ MIG: John Hancock Center i Chicago (bilden ovan till vänster).

OVÄNTAD FÖRMÅGA: Att tidsuppskatta avstånd mellan olika platser.

FOTO: NICOLE KLING

STADEN BÄR SPÅR AV TIDIGARE KRISER

Städers utformning påverkas av det omgivande samhällets förutsättningar och ideal. Hög- och lågkonjunkturer påverkar hela samhället – såväl de materiella som sociala aspekterna. Inte sällan tvingar kriser oss att reflektera över tillvaron och ställa frågor om hur vi ser på framtiden. I bästa fall blir resultatet ett utvecklingsprång, både vad gäller den gröna omställningen och den sociala hållbarheten.

DÖRREN TILL DET lilla konditoriet i Årsta öppnas och stängs ideligen. Människor trängs vid disken medan de beställer fikabröd och limpor, att ta med hem och till jobbet. Platsen för intervjun visar sig vara ett gott exempel på väl genomfört stadsbyggande; Årsta var när det byggdes på 1940-talet en föredömlig ABC-stad (se bildtext). Än i dag är stadsdelen fylld av liv, mycket tack vare de butiker, restauranger, caféer och salonger som huserar i bostadshusens bottenvåningar.

– När vi bygger bostäder bygger vi också samhällen. Detta kräver att vi väger in värden kring social hållbarhet – som gemenskap, grannskap och trygghet. Byggande handlar inte bara om den fysiska miljön, utan också om förutsättningarna för ett gott liv mellan husen. Lika mycket som man ska lära av tidigare misstag är det viktigt att också föra vidare de värden som har visat sig fungera, konstaterar Jonas Lindström, doktor i sociologi och lektor i socialt arbete vid Södertörns högskola.

JONAS LINDSTRÖM FORSKAR om staden, inte minst intresserar han sig för inkluderings- och exkluderingsprocesser. Ur ett Stockholmsperspektiv blir dessa fenomen särskilt tydliga i och med att huvudstaden omgärdas av vatten, där den geografiska innebörden av innanför och utanför tullarna också får sociala konsekvenser.

– Jag tror att det är en god idé att prata om staden som en helhet. Det finns ett liv i staden utanför innerstaden, och detta behöver uppmärksammas mer. För cirka sextio år sedan skedde en massiv utflytt från innerstaden utifrån tanken att city skulle reserveras för kontor och arbetsplatser. Flyttvägen ut från staden bestod av en heterogen grupp människor, medan återinflyttningen bara något årtionde senare var mer homogen, säger Jonas Lindström och tillägger att detta fortfarande märks i innerstadens demografi.

JONAS LINDSTRÖM BESKRIVER den nu rådande ekonomiska krisen som »den perfekta stormen» – ett resultat av

pandemi, krig i Europa och skenande energipriser. När han jämför dagens situation med krisen på 1990-talet ser han att orsakerna bakom lågkonjunkturerna är väsensskilda.

– Då handlade det om en bostadsbubbla som sprack till följd av avskaffandet av kreditmarknadsregler och en omställning av industrin som medförde hög arbetslöshet. Det vi ser nu är en global kris som slår lokalt.

STADENS UTFORMNING och demografi bär spår av forna lågkonjunkturer; olika tiders ideal speglas i byggnadsmaterial och arkitektur. Jonas Lindström reflekterar över betongens genomslag på 1960-talet och att dessa bostadsområden kan ses som monument över en funktionalistisk vision som inte nådde ända fram.

– Bostadssegregationen är en kvarleva av tidigare kriser, inte minst den på 1970-talet där det fanns en övertro på framtiden som fick sig en törn i och med oljekrisen. De nybyggda miljonprogrammen befolkades inte som förväntat och i områden som Norsborg, Botkyrka och Hovsjö i Södertälje stod halva bostadsbestånd outhyrda. Detta löstes genom att lägenheterna fylldes med människor med olika typer av sociala och ekonomiska problem.

TROTS LÅGKONJUNKTUREN tror inte Jonas Lindström att byggandet i Stockholm kommer att påverkas på lite längre sikt. Att ha ett bra och tryggt boende är ett värde som står sig, liksom attraktiviteten i att bo i en storstadsregion. I stället menar han att kristider kan leda till att vissa nödvändiga omställningar snabbas på.

– En ökad medvetenhet om resursers faktiska värde kan leda till en klokare inställning till hur vi förbrukar energi och råvaror, och väcka viktiga frågor om vilket samhälle vill vi ha i framtiden. Lågkonjunkturer tvingar även fler att fundera över det ekonomiska värdet i relation till bostaden, de rekordlåga räntorna har inneburit att folk har glömt bort att det kan kosta mer att bo än vad vi har vant oss vid, säger han och tillägger:

– Bostadsmarknaden har blivit lite huvudlös och på så vis kan lågkonjunkturer innebära en nödvändig inbromsning. Tiden som föranledde krisen har fördjupat klyftorna, där de med pengar på banken har kunnat välja vad de vill flytta *till*, och vad de vill flytta *från*. Jag hoppas att den här krisen kan leda till ett mindre ängsligt förhållningssätt till vårt boende och att vi omvärderar synen på bostaden som en statusmarkör. Det finns en anledning till att ordet »kris» påstås betyda både problem och lösning på olika språk. □

TEXT: NICOLE KLING

ROT-PRISET

BLEV ETT KVITTO

Kunskapens träd utgör en symbolisk entré i den ROT-prisvinnande grundskolan i Fisksätra. Den sociala hållbarheten löpte som en röd tråd genom renoveringen av skolan, där hälften av eleverna erbjuds plats i enlighet med närhetsprincipen.

FLEXIBILITET

Thomas Sandell menar att återbruk ska finnas med redan på ritbordet: någon gång får huset ett annat användningsområde.

FOTO: AFRY

VIKTOR RYDBERGS SKOLA i Nacka ligger vackert belägen med utsikt över Baggensfjärden. Den tidigare nedlagda skolan uppfördes på 1970-talet och har nu fått nytt liv i och med ombyggnaden. Thomas Sandell, chefsarkitekt på Sandellsandberg och ansvarig arkitekt för projektet beskriver att de största utmaningarna bestod i att se till att byggnaden uppfyllde dagens tekniska krav.

– Skolan uppfördes under en tid då energipriserna var en icke-fråga och kraven på dagsljus såg helt annorlunda ut. Vi behövde energieffektivisera och få in fler och större fönster, vilket gjorde att vi ibland var tvungna att gå in i bärande konstruktioner. Vissa delar av fasaden var i behov av upprustning och då kunde vi använda det tegel som blev över från de öppnade fönsterpartierna, säger Thomas och fortsätter:

– Skolgårdar brukar vara en dyr historia och i stället för att anlägga en ny planerad landskapsarkitekten för den kringliggande skogen som tillgängliggjordes, och en gammal bollgrusplan

restaurerades. Ungar älskar att vara i skogen och leka då använde vi oss av det!

DEN SOCIALA HÅLLBARHETEN lyftes fram i juryns motivering till varför skolan belönades med ROT-priset – och att skolan skulle bidra till området på ett positivt sätt var själva grundtanken med projektet. Thomas Sandell beskriver att Viktor Rydberg-koncernen vanligen har en annan typ av elevunderlag, inte minst på grund av att de övriga skolorna ligger i välbärgade områden.

– Vår ambition var att skolan i Fisksätra skulle vara estetiskt fin och hålla en hög nivå, för oss var det en självklarhet att social hållbarhet skulle spela en central roll i renoveringen. Utöver detta skapades arbetstillfällen i och med nyöppningen av skolan och matbESPisningen drivs av boende i området. Jag är mycket nöjd med resultatet och att vi dessutom vann ROT-priset gav oss ett kvitto på att det vi åstadkommit verkligen håller god kvalitet.

THOMAS SANDELL understryker att ROT-priset spelar en viktig roll i att uppmärksamma förmågan att återanvända hus och menar att detta är en arkitektuppgift som kommer att öka i betydelse.

– Jag tror att vi kommer att bygga med högre kvalitet i framtiden så att husen står sig mycket längre. Det finns skräckexempel på hus som byggdes under 1980 och -90 talen och som rivs nu. Det vittnar om att man inte har tänkt särskilt långt alls och bara brytt sig om affären på kort sikt, säger Thomas Sandell och tillägger:

– Tanken om återbruk ska finnas med redan på ritbordet: någon gång kommer huset att få ett annat användningsområde. Byggnadstekniskt underlättas flexibilitet av generösa takhöjder, stora fönster samt att tekniska system är lätta att identifiera, komma åt och komplettera. □

TEXT: NICOLE KLING

PÅ ATT VI LYCKATS

KORT OM ROT-PRISVINNAREN 2022

Den tidigare nedlagda skolan i Fisksätra har fått nytt liv och kan nu åter fylla en viktig funktion i lokalsamhället. Genom att bevara den ursprungliga byggnadens kvaliteter och tillföra naturmaterial av hög kvalitet har man skapat en trygg, ljus och ändamålsenlig miljö som håller över tid och är anpassad för den pedagogik som bedrivs i dag. Ytterligare ytor har tillförts och skolan har fått en ny karaktäristisk entré som hämtat inspiration från kunskapens träd.

Adress: Branviksvägen 1, Saltsjöbaden

Byggherre/fastighetsägare: Stena fastigheter

Byggentreprenör: Serneke

Arkitekt: Sandellsandberg arkitekter

UTDRAG UR JURYNS MOTIVERING

»I en tid när återbruk är av största vikt sticker ett sånt här projekt ut på ett glädjande sätt. Med mottot 'det bästa huset är det som aldrig rivs...' har den uttjänta och slitna skolbyggnaden likt en fågel Fenix återuppstått till sin forna 70-talsglans men nu med dagsljus, interiör och materialval anpassade för dagens och morgondagens undervisningsbehov. Här kommer små barn kunna formas till insiktsfulla människor under många år framåt.«

VÄLKOMNANDE ENTRÉ

Den nya entrén, av trekantig lockpanel och ett skärmtak av cortenstål, har hämtat sin inspiration från kunskapens träd och ger skolan en tydlig identitet.

MER DAGSLJUS

Glastak och ljusbrunnar släpper in mycket dagsljus. Solida och högkvalitativa naturmaterial, som exempelvis golv av terrazzo och ek, borgar för hållbarhet.

MODERN MILJÖ

Den nyrenoverade skolan erbjuder en trygg, ljus och ändamålsenlig miljö som håller över tid och är anpassad för pedagogiskt verksamhet.

FOTON INTERIÖR: STENA FASTIGHETER/PIXPROVIDER

NOMINERADE TILL ROT-PRISET 2023

CAMPUS VASASTAN

Beställare	Hemsö Fastighets AB
Arkitekt	Tengbom
Entreprenör	Novogruppen
Adress	Karlbergsvägen 77, Stockholm

CHARKUTERISTEN 5

Beställare	Castellum AB
Arkitekt	Ahrbom & Partner
Entreprenör	Tyresöbyggarna
Adress	Hallvägen 21, Stockholm

KASERN II, SKEPPSHOLMEN

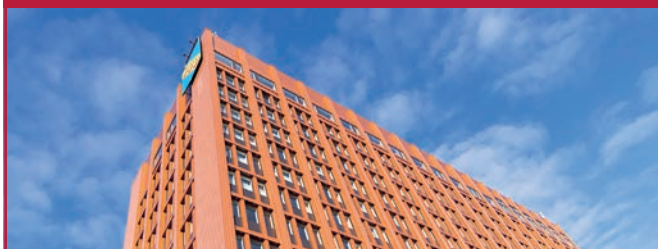
Beställare	Statens fastighetsverk
Arkitekt	Ettapp 1: Ahrbom & Partner, Ettapp 2: AE/OW
Entreprenör	M3 Bygg AB
Adress	Svensksundsvägen 11, Stockholm

KV DREVKARLEN 9

Beställare	Micasa
Arkitekt	Marge Arkitekter
Entreprenör	Byggpartner i Dalarna AB
Adress	Artemisgatan 2, Stockholm

NYA TUREBERGSHUSET

Beställare	Sollentuna Kommunfastigheter (SKAB)
Arkitekt	Murman Arkitekter AB
Entreprenör	Cobab Sverige AB
Adress	Turebergs Torg 1, Stockholm

S:T PAULSKYRKAN

Beställare	Stockholms Stadsmission
Arkitekt	Spridd
Entreprenör	M3 Bygg AB
Adress	Mariatorget 10, Stockholm